

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

УДК 331.1:614.2

DOI: <https://doi.org/10.46644/2708-1834/2021-04.10>

Мантур-Чубата О.С.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри управління персоналом і економіки праці
Хмельницький національний університет

Mantur-Chubata Olena
Khmelnitskyi National University

ОСОБЛИВОСТІ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЛІКАРНЯНИХ ЗАКЛАДІВ В УМОВАХ COVID-19

FEATURES OF REMUNERATION OF PERSONNEL AT HOSPITALS IN THE CONDITIONS OF COVID-19

У статті досліджено актуальну нормативну базу в галузі охорони здоров'я в умовах хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2. Здійснено аналіз середньомісячної заробітної плати за галузями економіки у 2020 р. та січні-жовтні 2021 р., на підставі якого вважаємо, що рівень оплати праці працівників у галузі охорони здоров'я нижчий, аніж у середньому по галузях економіки. Досліджено рівень заробітної плати лікарів закордоном та в Україні за 2020 р. Зроблено висновок, що навіть із так званими «ковідними» доплатами рівень оплати праці лікарів є набагато нижчим, аніж за кордоном. Розглянуто проект постанови Кабінету Міністрів України, який має за мету підвищити престижність праці медичних працівників. Уважаємо, що це є одним із важливих кроків для поліпшення системи оплати праці в медичній галузі.

Ключові слова: заробітна плата, медичний заклад, лікарняний персонал, галузь охорони здоров'я, COVID-19, оплата праці.

В статье исследована актуальная нормативная база в области здравоохранения в условиях болезни COVID-19, вызванной коронавирусом SARS-CoV-2. Осуществлен анализ среднемесячной заработной платы по отраслям экономики в 2020 г. и в январе-октябре 2021 г., на основании которого считаем, что уровень оплаты труда работников в области здравоохранения ниже, чем в среднем по отраслям экономики. Исследован уровень заработной платы врачей за границей и в Украине за 2020 г. Сделан вывод, что даже с так называемыми «ковидными» доплатами уровень оплаты труда врачей намного ниже, чем за рубежом. Рассмотрен проект постановления Кабинета Министров Украины, который имеет целью повысить престижность труда медицинских работников. Считаем, что это один из важных шагов для улучшения системы оплаты труда в медицинской отрасли.

Ключевые слова: заработная плата, медицинское учреждение, больничный персонал, отрасль здравоохранения, COVID-19, оплата труда.

Clearly, the issue of decent wages for health workers is a priority today in the world. Salaries of doctors in public institutions in our country are the cornerstone of Ukrainian medicine: doctors complain that it is low, and the government promises to increase it. Medical workers in Ukraine receive low wages compared to other countries, which is not enough even for basic living needs. There is a lot of debate about how health care financing should work in our country. Obviously, the situation

needs to change. After the medical reform in our country, any medical institution that has received the status of a municipal non-profit enterprise can regulate the salaries of employees at its discretion. The formation of a doctor's salary in a state institution begins at the level of bills prescribed by the state, and ends with the decisions of the institution's management, because it decides how the hospital budget will be distributed. Medical and other workers who are directly involved in the eradication of the disease among people on COVID-19, there is a surcharge to the salary of up to 300%. Today, the Government of Ukraine has prepared a number of regulations on the remuneration of medical workers in order to increase the prestige of their work, which is an important step in the future to address issues, especially in the context of COVID-19. Thus, raising wages in general and the medical sector in particular is a guarantee of improving the general welfare of the population, gross domestic product, average life expectancy, reducing migration of Ukrainians, but at the same time you can see the other side of the coin – rising unemployment, inflation, consumer prices, low the level of purchasing power of the population, etc. It is possible to overcome the negative consequences only if the Government of Ukraine will consistently and gradually pursue its policies in the financial, political, economic, social, external and other spheres. It is clear that this is a long-term process that requires a lot of time and effort from both the state and society.

Key words: salary, medical institution, hospital staff, healthcare sector, COVID-19, salary.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Управління медичними закладами в умовах сьогодення – чи не найвідповідальніша та найскладніша робота. Під час COVID-19 медичний персонал в Україні знаходиться на передовій боротьби з вірусом. До проблем галузі охорони здоров'я за останні роки прикуто, напевне, найбільше уваги суспільства та влади, однак ситуація залишається невтішною. Надзвичайно складна робота в умовах COVID-19, брак фінансування та незавершена медична реформа відображаються на настроях медичних працівників. І в цей складний період керівники медичних закладів повинні знайти такі підходи до управління персоналом, щоб змотивувати їх на подальшу роботу. Тому актуальною постає проблема дослідження особливостей управлінської праці та зокрема й оплати праці в лікарняних закладах в умовах COVID-19 для розроблення необхідних рекомендацій щодо стійкого збереження робочих місць лікарняним персоналом, поліпшення умов праці та гідного рівня її оплати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідженням оплати праці присвятили свої роботи чимало науковців, а саме: Д.П. Богиня, М.Д. Ведерніков, А.М. Колот,

Т.А. Костишина, О.А. Дороніна та інші вітчизняні та зарубіжні вчені. Дослідженням питань оплати праці саме в галузі охорони здоров'я займаються такі науковці, як З. Черненко, В. Тесленко, Л. Кемарська, М. Шевченко, О. Ігнатко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Система управлінської праці та її оплата в галузі охорони здоров'я є дослідженою проблемою, однак умови праці лікарняних закладів у період COVID-19 є новими, маловивченими, тому потребують подальшого розкриття й удосконалення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є розроблення необхідних рекомендацій для стійкого збереження робочих місць персоналом, поліпшення умов праці та гідного рівня її оплати в умовах COVID-19 на підприємствах галузі охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Заробітна плата лікарняного персоналу в державних установах – наріжний камінь української медицини: постійні обіцянки влади – постійні скарги працівників лікарень на її невеликий розмір.

Згідно із Законом про оплату праці, заробітна плата – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим кодексом роботодавець виплачує працівни-

Рис. 1. Структура заробітної плати згідно із Законом України «Про оплату праці»

кові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконаної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства. Оплата праці працівників установ і організацій, що фінансуються з бюджету, здійснюється на підставі актів Кабінету Міністрів України в межах бюджетних асигнувань [1]. Структуру заробітної плати зображено на рис. 1.

Якщо спроектувати ці положення на медицину, то виходить, що заробітна плата – це певна сума коштів, яку лікар отримує за свою роботу залежно від її складності, а кількість цих коштів і складність роботи визначає вищий орган виконавчої влади України (Кабінет Міністрів України) [2].

Лікарняний персонал в Україні отримує низьку заробітну плату, якої не вистачає навіть на базові життєві потреби.

Оплату праці медичних працівників здійснюють відповідно до Наказу № 308/519 від 05 жовтня 2005 р. «Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення» [3]. Оплата праці здійснюється на основі тарифної системи, що використовується для розподілу робіт залежно від їх

складності, а працівників – залежно від їхньої кваліфікації та за розрядами тарифної сітки [3]. У табл. 1 наведено посадові оклади лікарняного персоналу за 2020–2022 рр. згідно з тарифними розрядами. Ці оклади може бути підвищено за рахунок стажу роботи, відпрацювань у нічну зміну, доплати за хірургічне втручання, за шкідливі умови роботи.

За даними Держкомстату [4] ми дослідили динаміку середньомісячної заробітної плати штатних працівників за галузями економіки за 2020 р. (рис. 2). Для галузі охорони здоров'я результат є невтішним. Найменшим був рівень заробітної плати в галузі тимчасового розміщення та організації харчування – 6 026 грн, у галузі охорони здоров'я – 8 848 грн. Найбільшим є її рівень у галузі авіаційного транспорту – 21 685 грн. Середній рівень середньомісячної заробітної плати у цілому по галузях економіки становив у 2020 р. 11 591 грн.

За виконання роботи медичними працівниками в умовах карантину Наказом МОЗ України від 02.04.2020 № 768 затверджено Перелік посад медичних та інших працівників, що безпосередньо зайняті у ліквідації епідемії та здійсненні заходів із запобігання поширенню гострої респіраторної

Таблиця 1

Посадові оклади лікарняного персоналу за 2020–2022 рр.

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	Тарифна ставка (посадовий оклад), грн		
		2020 р.	2021 р.	2022 р.
9	2,58	3636	3937	4230
10	2,79	3826	4131	4450
11	3	4141	4472	4817

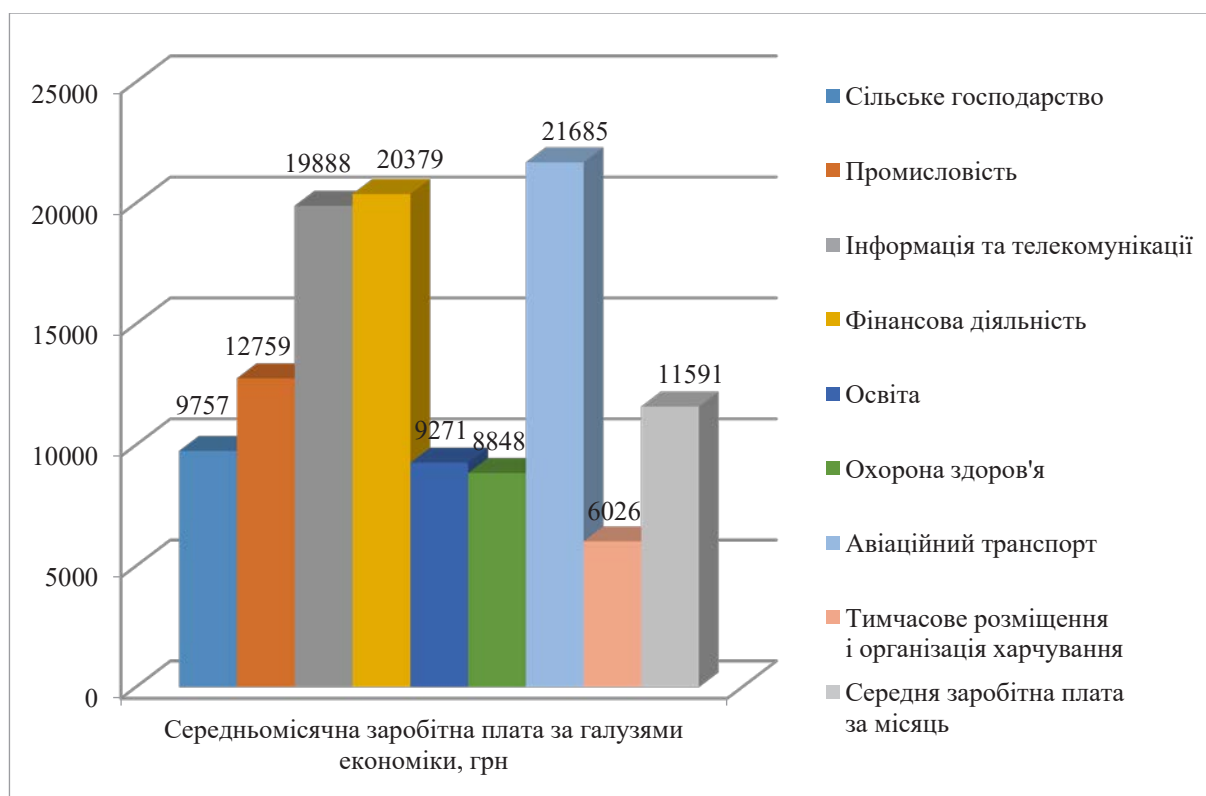

Рис. 2. Середньомісячна заробітна плата за галузями економіки у 2020 р.

хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 та лікуванням пацієнтів із випадками гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, яким здійснюється доплата в розмірі трьох окладів (тарифних ставок) за березень 2020 р. [5].

Відповідно до п. 2 Наказу МОЗ України від 02.04.2020 № 768, персональний перелік працівників, яким установлюється доплата, затверджується керівником відповідного закладу охорони здоров'я [5].

На засіданні 24 квітня 2020 р. уряд погодив розподіл коштів, які підуть на підвищені виплати медикам, які лікують хворих на COVID-19, та прийняв Постанову КМУ від 24.04.2020 № 331 «Про невідкладні заходи щодо забезпечення державних фінансових гарантій медичного обслуговування пацієнтів із гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та належної оплати праці медичних та інших працівників, які надають медичну допомогу таким пацієнтам». Зазначена Постанова визначає правила та умови, за якими медичні працівники, котрі

залучені до боротьби з COVID-19, отримують підвищені зарплати у розмірі до 300% заробітної плати (посадового окладу (з підвищеннями) з урахуванням обов'язкових доплат, надбавок) відповідно до законодавства. Ця Постанова набирає чинності зі дня її опублікування і застосовується з 1 квітня 2020 р. та діє у період карантину, встановленого з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, та протягом 30 календарних днів після його відміни [6].

Оскільки Постанова була прийнята у квітні 2020 р., зробимо аналіз того, як змінився рівень середньомісячної заробітної плати за галузями економіки за січень-жовтень 2021 р. за даними Держкомстату (рис. 3) [4].

Із рис. 3 видно, що особливо середній рівень заробітної плати в галузі охорони здоров'я не змінився порівняно з іншими галузями і становив 11 294 грн за середньої заробітної плати по галузях економіки 13 648 грн.

Тобто отримання так званих «ковідних» доплат до посадового окладу працівників у галузі охорони здоров'я не дало можливості

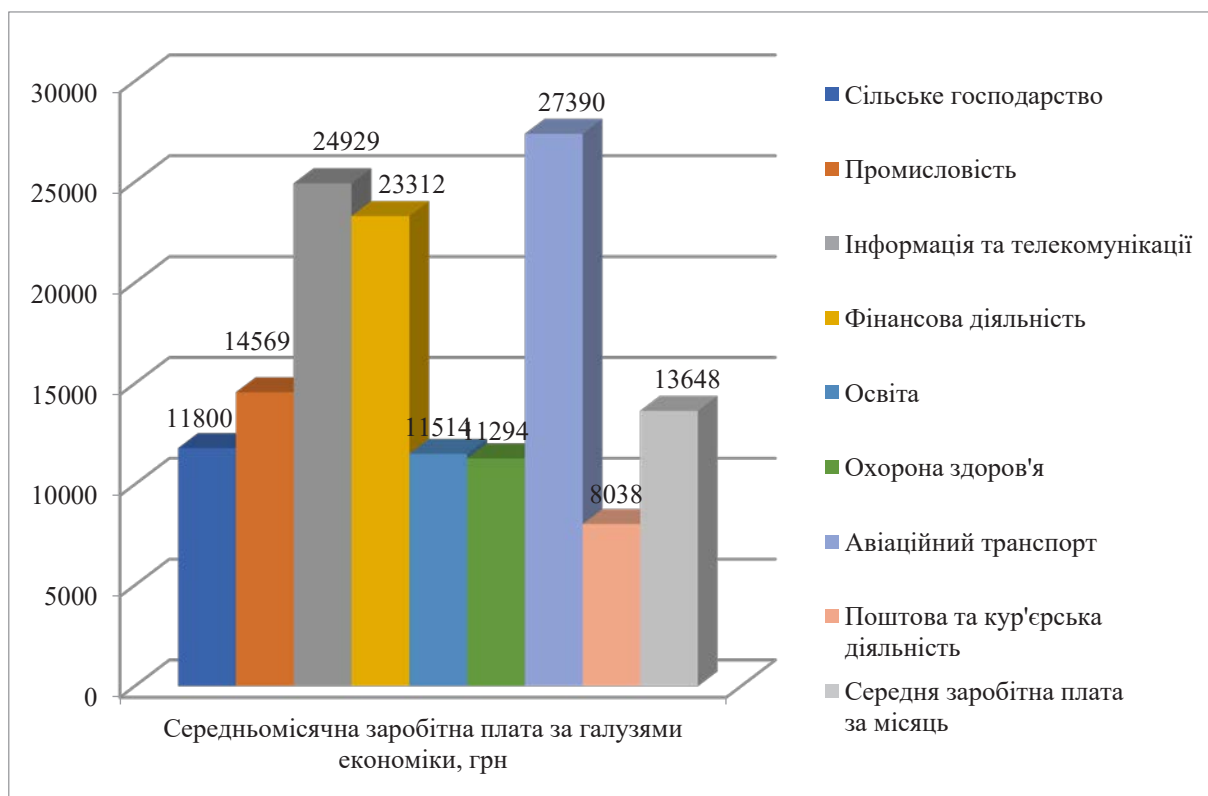

Рис. 3. Середньомісячна заробітна плата за галузями економіки за січень-жовтень 2021 р.

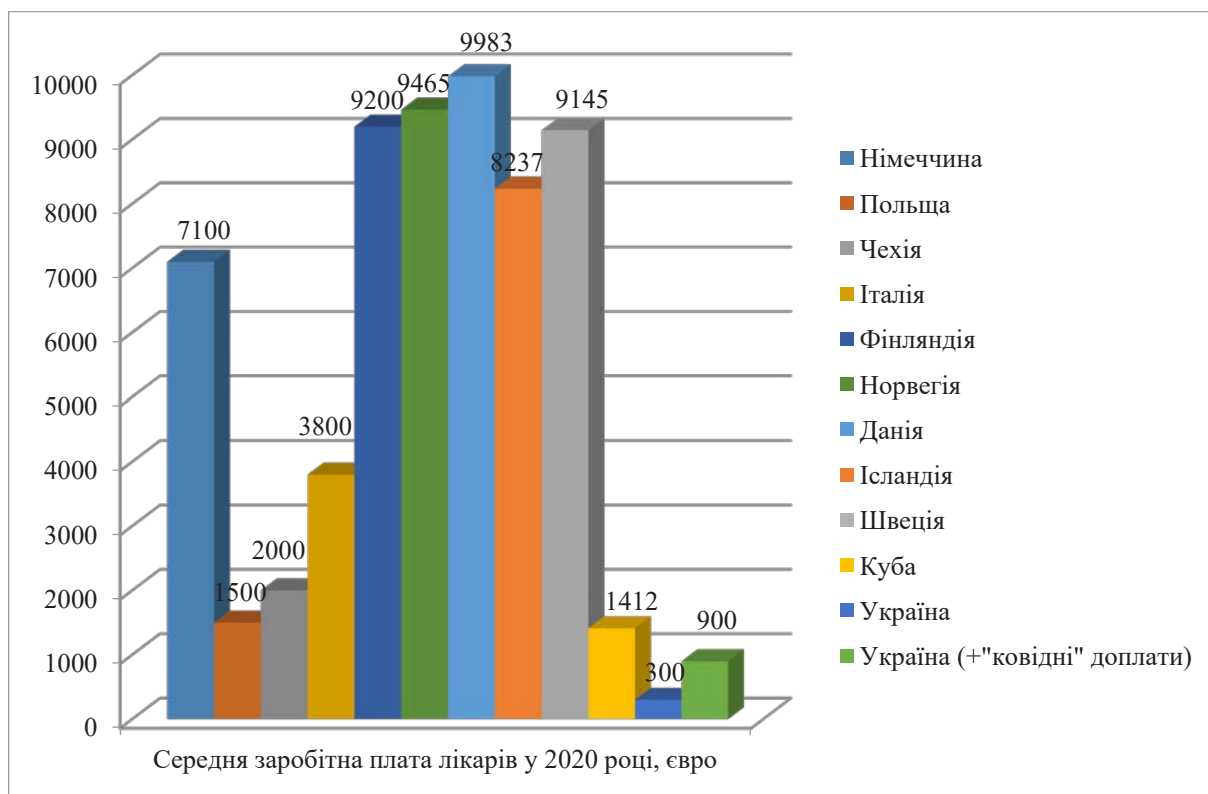

Рис. 4. Середня заробітна плата лікарів в Україні та за кордоном в 2020 р.

отримувати достатній рівень оплати праці на рівні з іншими галузями економіки нашої держави (рис. 3).

Якщо ж розглядати рівень заробітної плати працівників у галузі охорони здоров'я в інших державах, то взагалі не йдеться про ідентичний рівень.

На рис. 4 пропонуємо розглянути середній рівень заробітної плати лікарів у 2020 р. за кордоном та в Україні (за даними «Платформи для розвитку медицини та науки в Україні Ingenius»).

Таким чином, можна зробити висновок, що першочерговим завданням у галузі охорони здоров'я є знаходження шляхів підвищення заробітної плати персоналу з метою їх мотивації у шкідливих та важких умовах та гідної оплати праці на рівні з іноземними країнами.

Так, 1 грудня 2021 р. був прийнятий проєкт постанови Кабінету Міністрів України «Про встановлення надбавки медичним працівникам установ, закладів та організацій галузей бюджетної сфери». Метою цієї постанови є підвищення престижності праці медичних працівників, таким чином стимулюючи і мотивуючи їх до роботи [7].

Даний проєкт передбачає встановлення на 2022 р. надбавки за престижність праці медичним працівникам у розмірі [7]: лікарям та професіоналам із вищою немедичною освітою, що допущені до медичної діяльності в закладах охорони здоров'я – до 500%; фахівцям із базовою вищою медичною освітою та неповною вищою медичною освітою – до 300%.

Конкретний розмір надбавки встановлюється керівником медичного закладу. Цей проєкт є важливим кроком для галузі охорони здоров'я і потребує розгляду та затвердження.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Очевидно, що проблема оплати праці медичних працівників сьогодні потребує змін. Влада України постійно контролює це питання і робить очевидні кроки для поліпшення ситуації. Ми не можемо дозволити собі сьогодні втрачати важливі медичні кадри, які у зв'язку з низькою оплатою та важкими умовами праці виїжджають за кордон, тому першочерговим завданням і для влади, і для науковців є розроблення ефективної системи оплати праці медичних працівників в умовах COVID-19 і в подальшому.

Список літератури:

1. Про оплату праці : Закон України від 24 березня 1995 р. № 108/95-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 05.12.2021).
2. Деркач Р. Формування зарплати лікарів: Україна. *Ingenius – платформа для розвитку медицини та науки в Україні*. URL: <https://ingeniusua.org/articles/formuvannya-zarplati-likariv-ukraina> (дата звернення: 06.12.2021).
3. Про впорядкування умов оплати праці працівників закладів охорони здоров'я та установ соціального захисту населення : Наказ Міністерства праці та соціальної політики, Міністерства охорони здоров'я від 05 жовтня 2005 р. № 308/519 / Міністерство праці та соціальної політики ; Міністерство охорони здоров'я. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1209-05/card2#Card> (дата звернення: 06.12.2021).
4. Середньомісячна заробітна плата за видами економічної діяльності. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 06.12.2021).
5. Про затвердження Переліку посад медичних та інших працівників, що безпосередньо зайняті у ліквідації епідемії та здійсненні заходів з запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 та лікуванням пацієнтів із випадками гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, яким здійснюється доплата в розмірі трьох окладів (тарифних ставок) за березень 2020 року : Наказ Міністерства охорони здоров'я від 02 квітня 2020 р. № 768 / Міністерство охорони здоров'я. URL: https://moz.gov.ua/uploads/3/19833-dn_02042020_768.pdf (дата звернення: 06.12.2021).
6. Про невідкладні заходи щодо забезпечення державних фінансових гарантій медичного обслуговування пацієнтів з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та належної оплати праці медичних та інших працівників, які надають медичну допомогу таким пацієнтам : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 квітня 2020 р. № 331 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 07.12.2021).
7. Про встановлення надбавки медичним працівникам установ, закладів та організацій галузей бюджетної сфери : проєкт постанови Кабінету Міністрів України від 01 грудня 2021 р. / Кабінет Міністрів України. URL: <https://moz.gov.ua/article/public-discussions/proekt-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-provstanovlennja-nadbavki-medichnim-pracivnikam-ustanov-zakladiv-ta-organizacij-galuzej-bjudzhetnoi-sferi> (дата звернення: 08.12.2021).

References:

1. Verkhovna Rada Ukrainy (1995) *Pro oplatu praci* [On remuneration of labor]. Zakon Ukrainy No 108/95-VR. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 05 December 2021).
2. Derkach R. Formuvannja zarplaty likariv: Ukraina [Formation of doctors' salaries: Ukraine]. *INgenius – platforma dlja rozvytku medycyny ta nauky v Ukraini* (electronic journal). Available at: <https://ingeniusua.org/articles/formuvannya-zarplati-likariv-ukraina> (accessed 06 December 2021).
3. Ministerstvo praci ta socialjnoji polityky, Ministerstvo okhorony zdorov'ja (2005) *Pro vporjadkuvannja umov oplaty praci pracivnykiv zakladiv okhorony zdorov'ja ta ustanov socialjnogho zakhystu naselennja* [On streamlining the remuneration of employees of health care institutions and social protection institutions]: Nakaz No 308/519. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1209-05/card2#Card> (accessed 06 December 2021).
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2020) *Serednjomisjachna zarobitna plata za vydamy ekonomichnoji dijalnosti* [Average monthly wages by type of economic activity]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed 06 December 2021).
5. Ministerstvo okhorony zdorov'ja (2020) *Pro zatverdzhennja Pereliku posad medychnykh ta inshykh pracivnykiv, shho bezposerednjo zajnjati u likvidaciji epidemiji ta zdijsnenni zakhodiv z zapobighannja poshyrennju ghostroji respiratornoji khvoroby COVID-19, sprychynenoji koronavirusom SARS-CoV-2 ta likuvannjam pacijentiv iz vypadkamy ghostroji respiratornoji khvoroby COVID-19, sprychynenoji koronavirusom SARS-CoV-2, jakym zdijsnjujetsja doplata v rozmiri trjokh okladiv (taryfnykh stavok) za berezenj 2020 roku* [On approval of the List of positions of medical and other workers directly involved in the elimination of the epidemic and implementation of measures to prevent the spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2 and treatment of patients with acute respiratory disease COVID-19 coronavirus SARS-CoV-2, which is paid in the amount of three salaries (tariff rates) for March 2020]: Nakaz No 768. Available at: https://moz.gov.ua/uploads/3/19833-dn_02042020_768.pdf (accessed 06 December 2021).
6. Kabinet Ministriv Ukrainy (2020) *Pro nevidkladni zakhody shhodo zabezpechennja derzhavnykh finansovykh gharantij medychnogho obslughovuvannja pacijentiv z ghostroju respiratornoju khvoroboju COVID-19, sprychynenoju koronavirusom SARS-CoV-2, ta nalezhnoji oplaty praci medychnykh ta inshykh pracivnykiv, jaki nadajutj medychnu dopomoghu takym pacientam* [On urgent measures to provide state financial guarantees for medical care of patients with acute respiratory disease COVID-19 caused by coronavirus SARS-CoV-2, and appropriate remuneration of medical and other workers who provide medical care to such patients]: Postanova No 331. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2020-%D0%BF#Text> (accessed 07 December 2021).
7. Kabinet Ministriv Ukrainy (2021) *Pro vstanovlennja nadbavky medychnym pracivnykam ustanov, zakladiv ta orghanizacij ghaluzej bjudzhetnoji sfery* [On the establishment of allowances for medical workers of institutions, establishments and organizations of the budget sphere]: Projekt Postanovy. Available at: <https://moz.gov.ua/article/public-discussions/proekt-postanovi-kabinetu-ministriv-ukraini-pro-vstanovlennja-nadbavki-medichnim-pracivnikam-ustanov-zakladiv-ta-organizacij-galujej-bjudzhetnoi-sferi> (accessed 07 December 2021).